

Вінницька філія

Українського інституту експертизи сортів рослин

Вінницька область розташована в помірному кліматичному поясі, для якого характерні тривале неспекотне літо з достатньою кількістю вологи й порівняно короткою м'якою зимою. Найхолодніший місяць на Вінниччині – січень, найтепліший – липень. Середні амплітуди коливань температури протягом року не перевищують 25 °С. Під впливом континентальних повітряних мас в окремі дні температура може знижуватися до –38 °С, влітку підвищуватися до +38 °С, найвищі температури спостерігаються у липні–серпні.

Середньорічні суми опадів на території області становлять 440–590 мм. Найбільша їх кількість припадає на травень–липень (130–170 мм), на холодну пору року – 25% опадів: 65–80 мм у грудні–лютому.

КЛІМАТ Вінницької області сприятливий для розвитку сільськогосподарських культур, а також для проведення кваліфікаційної експертизи сортів рослин. Тут переважають

чорноземи опідзолені (98%) та чорноземи сильно-реградовані (2%). За механічним складом ґрунти поділені на важко-суглинкові, середньо-суглинисті та легко-суглинисті.

У середньому вміст гумусу становить 2,72%. За цим показником ґрунти можна охарактеризувати як середньородючі. За вмістом рухомого фосфору мають середню, підвищену, високу та дуже високу забезпеченість. Вміст обмінного калію підвищений, високий та дуже високий. За ступенем кислотності середньо-кислі, слабо кислі, з близькою до нейтральної та нейтральною кислотністю.

Вінниччина поєднує в собі родючі ґрунти, повноводні ріки, широкі лани, розмаїття лісів, потужний природний потенціал, м'який клімат, здебільшого рівнинний рельєф.

Сільськогосподарський лан області становить 1,7 млн гектарів. У різні часи його дбайливо обробляли й

доглядали. Але завжди були талановиті люди, хлібороби, садівники, овочівники, які дбали про те, щоб земля віддавала щедріше, а розмаїття її плодів було багатше. На родючих

чорноземах Вінницької області дають щедрі врожаї не тільки зернові культури та цукрові буряки, але і яблуні, груші, сливи, виноград, полуниця, найрізноманітніші овочі.

Державна мережа сортовипробування в області почала формуватися у другій половині 40-х років ХХ ст. У 1936 р. була створена Іллінецька сортодільниця з площею для сортовипробування 100 га, завідувачем якої став Резнік Олексій Іванович. У випробуванні на той час було 17 культур. Саме на її базі у 1995 р. започатковано Іллінецьку державну сортодільницю станцію. Директором призначено Чернюка Валентина Петровича. Із січня 2003 р. вона підпорядковувалася Вінницькому обласному державному центру експертизи сортів рослин.

У 1937 р. створено Калинівську сортодільницю при Уладово-Люлинській дослідно-селекційній станції та Уладівську спеціалізовану по

Рябий Анатолій Степанович народився 26 липня 1946 року у селі Городівка Крижопільського району Вінницької області. Освіта вища. Диплом ученого агронома здобув, навчаючись упродовж 1970–1976 рр. в Одеському сільськогосподарському інституті.

Протягом 1983–1990 рр. завідував Крижопільською сортодільницею, а з 1990-го по 2003 р. очолював Крижопільську сортовипробувальну станцію.

З 2003 р. Рябий Анатолій Степанович очолює Вінницький обласний державний центр експертизи сортів рослин (нині – Вінницька філія Українського інституту експертизи сортів рослин).

За високі трудові досягнення, самовіддану працю, вагомий внесок у розвиток сільського господарства, щорічне забезпечення високих результативних показників начальник Вінницького ОДЦЕСР визнаний переможцем конкурсу «Людина року – 2004» у номінації діяч науки, має звання «Почесний сортовипробувач України». У 2007 р. Рябому Анатолію Степановичу присвоєно почесне звання «Заслужений працівник сільського господарства України». Він також неодноразово нагороджувався Почесними грамотами Міністерства аграрної політики України, Вінницької облдержадміністрації та Крижопільської райдержадміністрації.

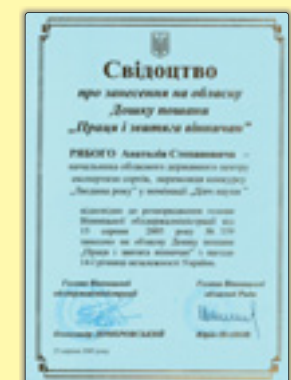
Марцин Тетяна Пилипівна (1899–1974)

Народилася в селі Жабокричі Ольгопільського повіту Подільської губернії (нині Тульчинського району Вінницької області) в багатодітній родині. Закінчила два класи церковно-парафіяльної школи у своєму селі. Працювала в господарстві батьків. У 1928 році вступила в сільгоспартіль «Комунар», працювала в рільничій ланці. З часом невеликі артільні села об'єдналися в один великий колгосп. У 1934 році за власним проханням була призначена ланковою. За видатні успіхи у підвищенні урожайності зернових та технічних культур

ланкова Марцин Т. П. у 1948 р. була удостоєна звання Героя Соціалістичної Праці з врученням ордена Леніна. Через рік нагороджена другим орденом Леніна, а потім медаллю «За трудову доблесть». Через 10 років нагороджена другою Золотою Зіркою Героя Соціалістичної Праці.

Новіцька Марія Іванівна (праворуч) з ланковою Яровою О. П. виготовляють виставочні снопи зернових культур

цукрових буряках. Її першим завідувачем був Кітт Михайло Федорович. Колектив сортодільниці налічував понад 20 співробітників.

З 1956 р. сортодільниця діяла як Калинівська комплексна на базі колгоспу у с. Жовтневе. Завідував нею Салгаєв Валентин Володимирович. У 1953 р., коли відзначали 30 років державного сортовипробування, на ВДНГ СРСР був виділений окремий стенд для експонатів сортів сільськогосподарських культур Калинівської сортодільниці як однієї із старіших. З 1961 р. сортодільниця знову працювала на базі Уладово-Люлинецької дослідно-селекційної станції із спеціалізацією зерново-бурякового напрямку.

Після реорганізації системи державного сортовипробування у 2001 р. ця станція функціонувала як Калинівський опорний пункт Іллінецької державної сортодільної станції. Район діяльності опорного пункту –

північно-східна зона Вінницької області, куди входили Іллінецький, Калинівський, Козятинський, Липовецький, Оратівський, Погребищанський та Хмільницький райони.

На опорному пункті було введено дев'ятипільну сівозміну, де кожний рік проходило випробування більш як 400 сортів різних сільськогосподарських культур.

На полях цього пункту одержували близько 250 т високоякісного елітного матеріалу, який передавали базовому господарству. Колектив Калинівського опорного пункту очолював почесний сортовипробувач України Садовнік Євгеній Дмитрович, учасник трьох виставок ВДНГ СРСР. Стаж його роботи в системі сортовипробування – 52 роки. Із січня 2003 р. Калинівський опорний пункт Іллінецької ДСДС підпорядковувався Вінницькому обласному державному центру експертизи сортів рослин.

У 1939 р. на землях колгоспу «Зоря комунізму» с. Бронниця Могилів-Подільського району Вінницької області була заснована Могилів-Подільська плодово-виноградна сорто-

дільниця. Завідувачем призначена Шеремет Ірина Анатоліївна. Під час Другої світової війни довоєнні посадки на сортодільниці були майже знищені.

На виконання наказу Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур УРСР, у 1945 р. створено плодово-виноградну сортодільницю для обслуговування кількох адміністративних районів: Могилів-Подільського, Ямпільського, Крижопільського, Піщанського, Чернівецького, Муровано-Куриловецького та півночі Молдови.

Із 2 серпня 1999 р., відповідно до наказу Держкомісії від 28 липня 1999 р. № 323-ОД, створено Могилів-Подільську державну сортовипробувальну станцію, а згідно з наказом від 19 листопада 2002 р. № 36-ОД, який видано на виконання наказу Держслужби з охорони прав на сорти рослин від 5 листопада 2002 року № 26-ОД, створено Могилівську державну сортодільну

станцію. Директором станції призначено Гончарука Вадима Борисовича.

Станція мала у користуванні 112,2 га землі: сільгоспугідь – 96,6 га, з них ріллі 44,94 га, під багаторічними

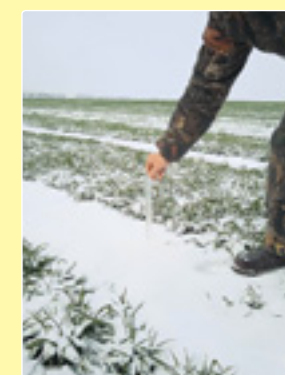
насадженнями – 51,66 га. На землях станції проводили сортовипробування 1315 сортів рослин: з 1946 р. 98 сортів слив та 58 сортів вишні; з 1947-го – 369 сортів яблуні, з 1952-го – 188 сортів винограду, з 1959-го – 173 сорти груші, з 1970-го – 93 сорти абрикосу, з 1946-го – 15 сортів горіха грецького, а з 1981-го вже 47 його сортів, з 1978-го – 23 сорти айви, з 1958-го – 67 сортів суниці, з 1951-го – 46 сортів персика, з 1995 р. – 8 сортів порічки. Із січня 2003 р. Могилів-Подільська сортодільна станція підпорядковувалась Вінницькому обласному державному центру експертизи сортів рослин.

17 жовтня 1939 р. було прийнято рішення про створення Великобушанського сортосаду на землях Немаківського району. У травні 1940 р. закладено сортодільні по 100 сортах плодкових культур (конкурсне сортовипробування): яблуня – 62 сорти, груша – 5, вишня – 16, слива – 16,

Перевірка польових дослідів на відповідність методичним та агротехнічним вимогам, 2011 р.

Головний бухгалтер
Вінницької філії
Коваль Ольга Петрівна

Вимірювання
сніжного покриву на озимих

Сівба озимих, 2022 р.

черешня – 1 сорт. Першою завідувачкою Великобушанського сортосаду була Мокляк Наталя Михайлівна. У 1959 р. сортопункт-сортосад був перейменований на Великобушанську сортодільницю, а в 1961 р. вона перейменована в Немирівську плодоягідну сортодільницю.

У 1987 р. Немирівську плодоягідну сортодільницю відокремили від колгоспу і перевели на самостійний баланс. У 1991 р. її перейменовано в Немирівську державну сортовипробувальну станцію. Із січня 2003 р. Немирівська ДСВС перейменована в Немирівську державну сортодослідну станцію. У тому ж місяці її переведено в підпорядкування Вінницькому обласному державному центру експертизи сортів рослин.

У 1937 р. на базі колгоспу «ІІІ – Вирішальний» (с. Голубече Крижопільського району Вінницької області) було створено Крижопільську сортодільницю, за якою закріпили 111,1 га

земельної площі. На випробуванні було 127 сортодослідів дванадцяти сільськогосподарських культур. Дільницю очолив Банас Василь Семенович. Бригадиром призначено Ярового Дениса Антоновича. Бригада налічувала три ланки по десять працівників. Першою ланковою стала Марцин Тетяна Пилипівна. Випробування сільськогосподарських культур проводилося із залученням кінської тяги, обробіток – вручну, збір урожаю – серпами та косами, а обмолот – молотаркою. Облікова площа ділянок становила 100 кв. метрів.

Під час Другої світової війни Крижопільська сортодільниця припинила роботу, а відновила її у 1944 р. під керівництвом Онищенка Андрія Федоровича. Основним напрямком було випробування зернових, зернобобових культур, цукрового буряка, сої. У 1965 р. ланкова Мотель Фросина за високий врожай цукрових буряків отримала звання Героя Соціалістичної Праці.

У 1952 р. на площі 111,1 га, яка залишалася незмінною з 1937 р., освоєні 10-пільна польова та 6-пільна овочева сівозмінні. Випробовували 18 сортів озимої пшениці, 22 – кукурудзи на зерно, 15 – сої, 11 сортів гороху – конкурсне сортовипробування, а також овочеві культури – огірки, помідори, капусту, цибулю, перець.

Наказом Інспектури Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур СРСР № 30/ 4 від 18 травня 1959 р. завідувачкою Крижопільської комплексної сортодільниці призначено заслуженого агронома Новіцьку Марію Іванівну.

Наприкінці 60-х років минулого століття на зміну серпам і косам прийшли косарки, жатки й комбайни, а

замість кінної тяги використовували трактори з висівними агрегатами, тобто, ручну працю замінили механізми. Облікова площа ділянок зменшилась до 25 кв. метрів.

У 1974 р. колгосп у с. Голубечому було перейменовано на колгосп імені двічі Героя Соціалістичної Праці Тетяни Марцин, якому й надалі підпорядковувалася Крижопільська комплексна сортодільниця.

Наступним наказом Інспектури Держкомісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур СРСР № 16 від 22 березня 1983 р. в.о. завідувача Крижопільської комплексної сортодільниці призначено Рябого Анатолія Степановича. Через два місяці наказом Голови Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур № 217-К від 12 травня 1983 р. та наказом Інспектури Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур № 33 від 16 травня

1983 р. Рябого А. С. затверджено завідувачем цієї комплексної сортодільниці.

На підставі наказу Державної комісії по сортовипробуванню сільськогосподарських культур при Держагропромі УРСР № 49-ОД від 7 липня 1990 р. на базі Крижопільської комплексної сортодільниці створено Крижопільську державну сортовипробувальну станцію. За кошти станції у 1990 р. розпочато, а в 1996-му завершено будівництво виробничо-господарських об'єктів: критого току, піднавісів, гаражів, овочесховища, лабораторно-виробничого корпусу, зерноочисного комплексу, а також придбано всю необхідну техніку для проведення сортовипробування та вирощування сільськогосподарських культур.

Завдячуючи грамотним спеціалістам, колективу механізаторів, водіїв і різноробочих, які вкладали свої знання, уміння та працю у сор-

товивчення і вирощування культур, щорічно тут отримували по 50–70 ц зернових, по 500–550 ц цукрових буряків з гектара.

У січні 2003 р., на підставі наказу Державної служби з охорони прав на сорти рослин № 64-ОД від 25 грудня 2002 р., Крижопільську державну сортовипробувальну станцію реорганізовано у Вінницький обласний державний центр експертизи сортів рослин із підпорядкуванням йому трьох державних сортодослідних станцій (Могилів-Подільська, Іллінецька та Немирівська).

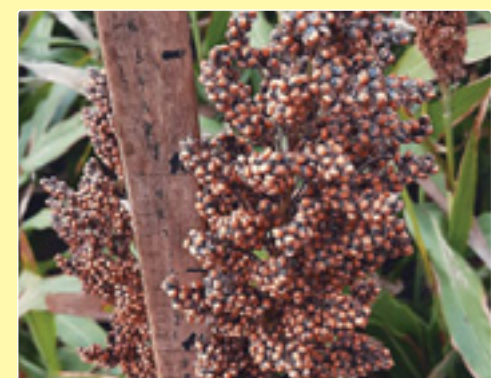
Вінницький центр мав у своєму користуванні 248,57 га землі: сільгоспугідь – 240,03 га, з них рілля займала 239,31 га, сінокоси – 0,01, пасовища – 0,71, ліси і чагарники – 2,7, господарські двори – 2,02, на інші потреби відведено 3,82 га. Орну землю – 239,31 га поділено на дві сівозміни: польова – 206, 8 га і наукова – 32,51 гектара.

Відповідно до наказу Державної служби з охорони прав на сорти рослин № 368 від 14 липня 2005 р. Вінницький обласний державний центр експертизи сортів рослин було перейменовано у Вінницький обласний державний центр експертизи сортів рослин з державною інспекцією з охорони прав на сорти рослин Вінницької області. Основними напрямками діяльності Вінницького ОДЦЕСР були організація та проведення державної експертизи сортів рослин, експертизи придатності сортів рослин до поширення в Україні, експертизи на відмінність, однорідність і стабільність, розмноження насіння кращих нових і перспективних сортів сільськогосподарських культур. Саме за цими напрямками в Центрі проводили щорічно близько 1,5 тис. сортодослідів.

Крім того, з метою швидкого впровадження в сільськогосподарське виробництво області кращих нових сортів, на полях Центру його працівники займалися післяреєстраційним вивченням насіння зернових, зернобобових, круп'яних культур, дефіцитних і перспективних сортів. Вирощене високопродуктивне насіння передавали господарствам Вінницької області в обсязі 5–7 тис. центнерів.

Щороку в сортодослідній мережі регіону проводили великий обсяг робіт з випробування сортів для потреб ведення обласного сортового районування, адже не всі сорти й гібриди, внесені до Державного реєстру сортів рослин і дозволені до використання, придатні для вирощування в умовах області.

Ведення сортового районування сприяє також організації в області

Випробування сортів сорго двокольорового, 2022 р.

Випробування сортів ячменю звичайного, 2020 р.

Перевірка польових дослідів на відповідність методичним та агротехнічним вимогам, 2022 р.

системи насінництва сільськогосподарських культур і, відповідно, задоволення потреб товаровиробників у насінневному матеріалі кращих нових сортів. За підсумками господарсько-фінансової та науково-дослідної діяльності Центр упродовж багатьох років посідав провідні позиції в системі Державної служби з охорони прав на сорти рослин. Маючи міцну матеріально-технічну базу Вінницький держекспертцентр займав одне з перших місць в Україні за кількістю та якістю вивчення сортодослідів. Випробування проводили по 25 видах сільськогосподарських культур.

У квітні 2012 р. на підставі наказів Міністерства аграрної політики та продовольства України № 210 від 19 квітня 2012 р. та Українського інституту експертизи сортів рослин № 553-ОД від 27 квітня 2012 р. шляхом поділу знову проведено реорганізацію. Вінницький обласний державний

центр експертизи сортів рослин з державною інспекцією з охорони прав на сорти рослин Вінницької області реорганізовано у філію Українського інституту експертизи сортів рослин – Вінницький обласний державний центр експертизи сортів рослин, Крижопільську сортодослідну станцію Вінницької філії – у Державне підприємство «Центр сертифікації та експертизи насіння і садивного матеріалу».

Вагома заслуга у результативній роботі Центру належала його спеціалістам з багаторічним досвідом і глибокими фаховими знаннями. Протягом багатьох років безпомилково прораховувала рух фінансів колективу Вінницького ОДЦЕСР заступник начальника центру з фінансового забезпечення Коваль Ольга Петрівна. У 2010 і 2011 рр. головний агроном Вовк Надія Прокопівна та заступник директора з фінансового забезпечення Коваль Ольга Петрівна були

нагороджені трудовою відзнакою «Знак пошани».

Багату подіями і фактами історію сортовипробувальної мережі Вінницької області викласти в ювілейному історичному нарисі, звичайно, неможливо.

Але важливо підкреслити, що за всіма фактами, подіями, результатами, успіхами, відкриттями стоять люди. Це працівники з великим трудовим стажем, достатнім багажем знань, досвідом, передовики сільгоспвиробництва: Шевчук Олег Якович, Ладнюк Анатолій Васильович, Дергалюк Василь Іванович, Рижак Іван Йосипович, Гончарук Борис Андрійович, Лавренів Василь Петрович, Рудзевич Микола Францович, Лепетан Семен Антонович, Денисюк Володимир Мойсейович, Носов Володимир Юхимович, Новіцька Марія Іванівна, Матвієнко Андрій Михайлович, Стародуб Петро Феодосійович, Цвігун Володимир Карпович та інші.

Також, безперечно, – агрономи-спеціалісти, які всі знання, щирість і тепло душі, максимум зусиль віддали і віддають справі вивчення сортів рослин: Павленко Олексій Васильович, Павленко Віталій Олексійович, Гончарук Борис Андрійович, Бурковський Ігор Йосипович, Бурковська Ніна Данилівна, Душкевич Антоніна Федорівна, Яковенко Лариса Денисівна, Садовник Людмила Дмитрівна, Слісаренко Віктор Володимирович, Маренюк Оксана Сергіївна, Самолюк Віталій Васильович, Франчук Ольга Миколаївна, Грушковський Броніслав Іванович, Вовк Надія Прокопівна, Коваль Сергій Іванович, Плахотнюк Тетяна Василівна,

Продан Віктор Іванович, Кравець Людмила Миколаївна, Бідюк Емілія Петрівна, Бідюк Віктор Іванович, Безносенко Григорій Васильович. З великою повагою і подякою у колек-

тиві згадують висококваліфікованих механізаторів: Лепетана Бориса Харитоновича, Ткачука Михайла Кириловича, Івчука Анатолія Івановича, Майданюка Василя Андрійовича,

Денисюка Михайла Івановича, Войтенка Петра Івановича, Чорного Василя Микитовича, Пліша Івана Яковича, Сатановського Петра Григоровича, Ногаля Віктора Петровича та інших.

Старанно і з великою любов'ю працювали і працюють жінки-робітниці: Лисунець Віра Мефодіївна, Деренківська Станіслава Мартинівна, Деренківська Марія Іванівна, Сомик Антоніна Яківна, Гандура Олександра Макарівна, Бунчак Люба Василівна, Кухарина Люба Митрофанівна, Цвігун Люба Тимофіївна, Олексієнко Люба Гаврилівна, Мацина Надія Миколаївна, Колбасенко Галина Іванівна.

У кожного з них – свій шлях і людська доля, які переплітаються у робітничих буднях, прагненнях і досягненнях, вони творять історію народження та вивчення нових сортів рослин.

*Анатолій Рябий
Лариса Король*

Адміністративна будівля
Немирівської державної
сортодослідної станції

Лабораторія
Вінницької філії

